

בית־המדרש העברי.

א.

לרוב צעירי־ישראל, שנתחברו אל תנועת התחיה, בין לאלה, הממלאים את העבודה היומית הצנועה בערים ובעיירות שבנולה, בין לאלה העובדים על אדמת ישראל את עבודת־הכבוש הקשה, משמש עדיין בית־המדרש למקור ראשון, שממנו שאבו את הכרת־עצמם ועמם, לבית־מצרף, שהכשיר את נפשם להרגשה עברית שלמה ועדינה ושהטביע עליהם את חותם הפרצוף הלאומי עם כל עמקותו ומרגיותו. מתוך סתר כהלי בית־המדרש הוציא כל אחד מאתנו אל הוך שאון העולם הור זיק קפן מנר־התמיד ההיסטורי, אשר נתמוג בנפשו ואינו יכול יותר להכבות בתוך סערות־החיים ומלמולי הרוח ואשר, למרות כל השלילות וההערכות שבאו בינתיים, אין הוא מטשטש ואינו פוחת באורו, אלא כובש את שרשי הנפש, מעמיק את הבנת־היהדות ונותן את העוז לעמוד בפני הנסיגות הקשים של תקופת־המעבר.

בית־המדרש - למרות שפרציו מרובים על העומד - משמש בתור החיון הלאומי המרכזי כדורנו, המשפיע על כל היותנו. כל השרשים הרכים של היצירה העברית המקורית במקצוע המדע, השירה והאמנות יוצאים מתוכו בהור חיליות חדשות בשלשלת התפתחותה של ההלכה והאגדה, החכמים והחושבים העברים של זמננו בונים את שיטותיהם והשקפותיהם על יסודי הנירסא דינקותא שלהם, והמסוררים - מבקשים ומוציאים בתוך פנת בית־המדרש הבודדה את הצלילים והגונים המקוריים; כלילות השוקמים של ילדות נוגה ורגשנית נתמוגה שם רוחם עם צלמיה־נביאים ומסוררי־קדם. בתוך מדומיו של בית־המדרש תועה כל יהודי צעיר רגש והוגה, המבקש שלמות לנפשו הקרועה והפצועה ונלחם בצל שבו בשביל האור שבו ומשתרר ומיקד את עצמי מתוך זעם המלחמה הפנימית. במקום שהשפעת בית־המדרש חודלת, שם פוסקת גם ההרגשה העמוקה של העבר, הבסיס ליצירה מקורית משתמט מתחת רגלי־היוצר, כי על ידי התנכרותו לבית־המדרש הוא קורע את הנימים הדקים המחברים אותו עם הדורות שעברו ואשר על ידם עוברים אל כתי נפשו כל זעזועיה של היהדות ההיסטורית. רק צעירים יוצאי בית־המדרש חשים את עצמם בתור אורחי־היהדות, הם זרע דס־התמצית של האומה, חניכי־המסורת ההיסטורית, היהדות היא בשבילם לא רק חשיבה גזעית ואבסטרקציה מחקרית, כי אם סביבת החנוך של עצמם והשקפת עולמם העצמית, ולכן הם נושאים את זר־החוחים של הגלות מדעת ומתוך הכרה; הם יודעים בשביל מה הם סובלים ובשביל מה הם נלחמים. ואחריהם הולך סחנה הגרים, שתעו ושבו, שנשבו לבין אומות־העולם וחזרו אל מקור עמם, גרים, המקבלים את היהדות מתוך כלי שני ושלישי, מתוך העתקות וקסע־דברים ושההכרח המר ורגש־הכבוד הם הגורמים היותר חשובים ליהדותם. היהדות של אלה, חסרי־מרכז רוחני עברי מקורי, חסרי־מסורת, שמחות היא רופפה, ומרגיותם כפולה, כי סובלים הם אהנו יחד בשביל יהדותם וסובלים פי

שנים על שאינם מכירים את כל ערכה של היהדות, שבשכיחה הם נרדפים ועל שאינם יכולים למצא כמונו שמחה ותנחומין בתוך מעוניתה; ולכם אינותמים אתם, וזרים הם לעצמם ולעמם ואין לנפשם נאולה אלא על ידי טבילה בתוך גלי המסורה, על ידי תשובה אל ביתה מדרש...

על שפי אכסניה של תורה החרכה נפגשים שני מחנות צעירים: מחנה היוצאים ומחנה הנכנסים. אלה הולכים מן היהדות אל האנושיות ואלה—מן האנושיות אל היהדות. אלה באים ספיגתיים ותרבות זרים על מנת להתאבק בעפר בית המדרש ולחפש אחרי זיק מקורי מאיר לנפשם הנכריה ואלה, אחוזה ההויה והקפאון של בית המדרש המתנון, יוצאים מתוכו אחרי בנותם מרכז-רוח כלבם ובנפשם, והנכנסים נכנסים על מנת לצאת, והיוצאים יוצאים על מנת לתעות. וגדול היא דרך ההתועים, ארוך וקשה, מלא מדיירות ויסודי-מות והריון כאחת, אבל יש לו קצבה ונכול. באותו היום, שעזב המשכיל הראשון את כתלי בית המדרש וקלל את יומו, שבו נולד על מנת לדעוך באפולולי הפנה הקדושה, צמא-חיים ויצירה, באותו היום לזה אותו הרגש ההיסטורי הנכון בדרך וקול אלהים נתגלה לו בתוך עמקי הויתו: צא וסכול ונדוד, והלחם, וצרף את נשמתך מאבק הגוילים, מן ההויה והסגוף, המזוג את החיים עם התורה והחיה את הספר, שקפא בידי עם רפדתה וסתום-חיון. המשכיל יצא מפני שחמר היה לו הכח להדש את בית המדרש במרם שחדש את עצמו. הוא הש את לקויו בית המדרש הגלותי, אבל לא הכיר אותם, הוא בא לסתור, אבל לא למר עוד לבנות, המשכיל יצא בודד, תועה, והוא יוד ויתעה עד שימלא את העודת-נדודיו ויצרף את נפשו מעלבון הגלות, עד שיתרבו אוכלוסיות היוצאים ייתגברו ברוחם על הנוטי-בית המדרש השוקע והווי, ואז יתחדשו פני הבית ההיסטורי.

כבר נפלו ומתו האלים הזרים, ששררו זמן קצר בשדרות שונות בעם, וקרבות האדם, אשר הביא, להם, נבלעו בתוך תלמי בית הקברות העברי, ובית המדרש עודנו עומד בנסיסתו, לא חי ולא מת, אבל סוד-החיים מרחף כבר על גבי הריסותיו. במקום האור הזר והמתעה שגפלה תהלה אל תוך כתליו האפולוליים במקום המנגינה הזרה, המושכת את הלבבות, מגיעים עתה אל חרבותיו פעפועי הלהבה, אשר נתלקחה מן הזיק הנסתר, שהוצא מתוך דומיהו. נהרם הגטו, פסה הסביבה העברית, אבל במקומם הופיעה לעולם היהדות העולמית השלמה בתוך פזורה, המאוחדת בתקוה ההיסטורית. ומחנה היוצאים הולך ומתקרב, בוקעת ועולה השירה החדשה, שירת המלחמה הפנימית והכבוש הלאומי—אור עולה על פני פרציות בית המדרש, אור יהדות מתגברת ומשתחררת. מעופף היוצא עוד מעט וייהיה לרוב הנכנס, והנצחון היותר גדול של התנועה הלאומית יהיה כבושו של בית המדרש, על מנת לנצח את הנוטי-הגוילים וסמוי-החיים ולעשיתו מחדש כמו שהיה בתקופת יבנה וביתר למרכז-רוח לישראל הלוחם, לבית-ועד להמוניהם. למקום הוראה לתורת החיים, המתבססת על צרכיה החברתיים והמוסריים של היהדות המודרנית.